

NORMTIVE RESOURCES FOR THE IMPLEMENTATION OF THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS IN GEOGRAPHY OF BULGARIA

Abstract: The school education in Bulgaria in recent years is in the conditions of purposeful educational reform, which normatively composes normative and didactic resources for the implementation of the modern educational process in Geography of Bulgaria - innovative ideas and content under new laws, regulations, state educational standards, curricula, school programs. The theoretical concepts in the training of geography and economics in the Bulgarian school cover the study of the native country in two classes - in the VII grade of the basic educational degree and in the X grade of the intermediate degree, which reveals the geographical synthesis in vertical vector.

Innovative segments of home country learning have been identified in the context of new educational changes in the structure, content, goals and new concepts, training methods and forms, types of lessons and expected results, groups of key competences and inter – disciplinary links. The training for the native country is placed in the conditions of educational reform and innovations in the training process, as well as providing the normative resources and pedagogical technologies for educational cooperation in the contemporary educational process in Geography of Bulgaria.

Author information:

Stela Dermendzhieva

Prof. PhD

University of Veliko Tarnovo „St. st. Ciril and Methodius”,

✉ stela.dermendzhieva@mail.bg

🌐 Bulgaria

Tamara Draganova

Chief Assistant, PhD

University of Veliko Tarnovo „St. st. Ciril and Methodius”,

✉ tamara_draganova@mail.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

curriculum, educational reform, educational innovations, geography of Bulgaria.

„Географията се отплаща. По-леко ще печелиш в живота, ако знаеш география”.

Дж. Фергив

Образователната система в България е в период на промени и обществено-исторически условия, които регламентират конкретни образователни политики. Промените в образователната система са насочени към общообразователната, профилираната и професионалната подготовка, както и конкретно към училищното географско образование – място, роля, структура, съдържание, цели, задачи, очаквани резултати, методи и др.

Обществените изисквания провокират промени, на които образователната система реагира с различна скорост, степен, динамика, обем и измерения. Във всички събития в обществото присъстват като отражение последиците от образователните промени. Тази зависимост детерминира важността и приоритета на образователната реформа като национална образователна стратегия с първостепенна значимост.

Като свидетели и участници в образователната реформа вече четири години идентифицираме целенасочени процеси на въвеждане и моделиране на целите и принципите, структурата и съдържанието на географското образование, както и на други образователни обекти, процеси и явления.

Цялостната и единна държавна образователна политика обхваща в частност и училищната география, обединена от основните принципи и на цялостната образователна политика за страната – „познаване на националните, европейските и световните културни ценности и традиции; придобиване на компетентности за разбиране на глобални процеси, тенденции и техните взаимовръзки; иновативност и ефективност в педагогическите практики и в организацията на образователния процес въз основа на научна обосновааност и прогнозиране на резултатите от иновациите”. [1]

Един от принципите в системата на училищното образование е свързан с процесите на иновативност, нововъведения и новости. По същество самата образователна реформа винаги се реализира в период, който се отличава и с обществени, икономически, политически и стратегически промени в глобален, регионален или национален план. В последните години образованието е стратегическа задача на държавата, като реформираната образователна система към момента осигурява на ползвателите целенасочени изменения и съвременни промени в цялостната нормативна база – държавни образователни стандарти (ДОС), учебни планове, учебни програми и др. процедурни документи.

В X клас на българското училище по учебния предмет *География и икономика* се изучава курс за родната страна – *География на България*, в който констатираме нововъведения, които са последица и рефлексия от образователната реформа. Те нямат аналог в историята на образователните традиции на училищното географско образование.

Държавният образователен стандарт има специфична конструкция, която се отличава от съществуващата до образователната реформа. Той е декомпозирани за основната степен на образование - прогимназиален етап и средната степен на образование - първи гимназиален етап на задължителното образование.

За всеки от етапите са нормативно установени **специфичните цели** на обучението, проектирани на няколко дидактически опори, които са нов сегмент на образователната реформа:

- @ формиране на **географската култура** на учениците като част от тяхната обща култура за ориентиране и за **разумна дейност в географското пространство** на глобално, регионално и национално ниво;
- @ усвояване на **система от географски знания**;
- @ формиране на **умения**;
- @ формиране на **модели на разумно поведение в географското пространство**;
- @ формиране на **ценности**. [2, 3]

Специфичните цели по ДОС за обучението по география и икономика са идентични между двата етапа, като фундаментална конструкция и структурно-съдържателна визия. Специфичните цели от прогимназиалния етап еволюират на по-високо дидактическо равнище в първия гимназиален етап, където продължава формирането на географската култура и усвояването на системата от географски знания, умения, ценности и модели на разумно поведение в географското пространство. [3]

Отражение на европейските и световните образователни тенденции е въвеждането на очакваните резултати от обучението за знания, умения и отношения по области на компетентности, съотнесени и обвързани с отделните групи ключови компетентности (**9 групи ключови компетентности**).

Връзките на областите на компетентност и очакваните резултати са декларативно фиксирани по групите от ключови компетентности: „1) компетентности в областта на

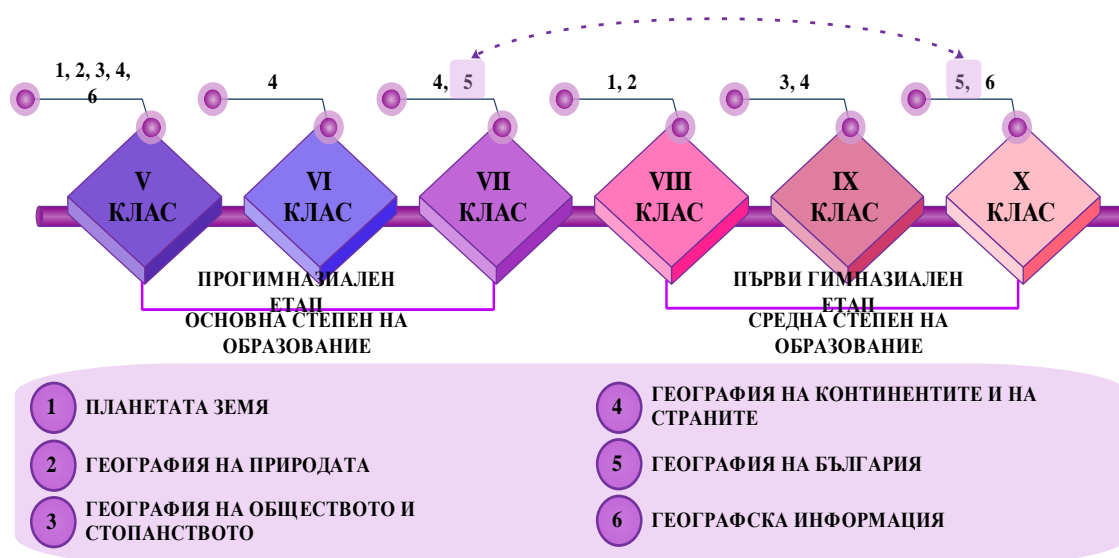
българския език; 2) умения за общуване на чужди езици; 3) математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите; 4) дигитална компетентност; 5) умения за учене; 6) социални и граждански компетентности; 7) инициативност и предприемчивост; 8) културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество; 9) умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт”. [2, 3]

Нововъведение на образователната реформа са областите на компетентност – общо 6, на основата на които е ситуирано обучението по география и икономика, както и очакваните резултати от обучението за знания, умения и отношения (фиг. 1). В курса по география на България са включени две от шестте области на компетентност.

Структурният модел на курса за родната страна по критерий – **област на компетентност е 1 + 1**, съответно за двата етапа и степени на образование.

Обучението за родната страна в ДОС и учебната програма за X клас е представено в две **области на компетентности** 1) *География на България* и 2) *Географска информация*, с цел постигане на общообразователната подготовка в края на класа за знания, умения и отношения при очакваните резултати от обучението. Доминираща е първата област на компетентност, защото е базовото ядро на курса и в алгоритмична последователност по същество представлява – характеризиране на страна: *географското положение и границите, природните компоненти, природните области, демографската ситуация, демографските показатели, селищата, държавното устройство и управление, стопанството, районите за планиране*.

Изпълнението на алгоритъма е указано за реализиране чрез активните глаголи – *характеризира* (4 пъти), *оценява* (3 пъти) и *коментира* (1 път).

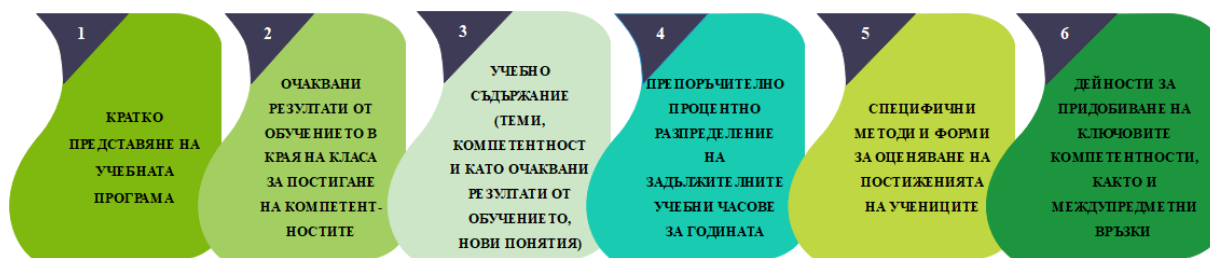
Фиг. 1. Структурно - систематизиран модел на обучението по география на България по критерий – област на компетентност *География на България* по ДОС

Новост за ДОС е неговото присъствие като очаквани резултати от обучението за постигане на общообразователната подготовка в края на класа по област на компетентност и очаквани резултати за знания, умения и отношения във всяка учебна програма по география и икономика, в това число и за X клас при изучаване на родната страна. Присъствието на ДОС за края на класа е локализирано в началото на учебната програма след краткото представяне.

От учебната 2019/2020 г. обучението по *География на България* в X клас, като системен курс със своята многопластова и вазимообвързана конструкция се изучава с общ **годишен**

хорариум от 90 учебни часа. Нов момент в годишния брой часове за изучаване на родната страна е завишения брой от 54 учебни часа по учебната програма преди образователната реформа.

Иновативен и съвременен момент на учебната програма по география и икономика е **специфичния структурно-съдържателен модел**, в който има конкретни нови стъпки на разгръщане на цел (кратко представяне), очаквани резултати в края на класа, учебно съдържание, препоръчително процентно разпределение на задължителните часове, допълнителни уточнения за конкретния учебен предмет, специфични методи и форми за оценяване на постиженията на учениците, дейности за придобиване на ключовите компетентности и междупредметните връзки (фиг. 2).

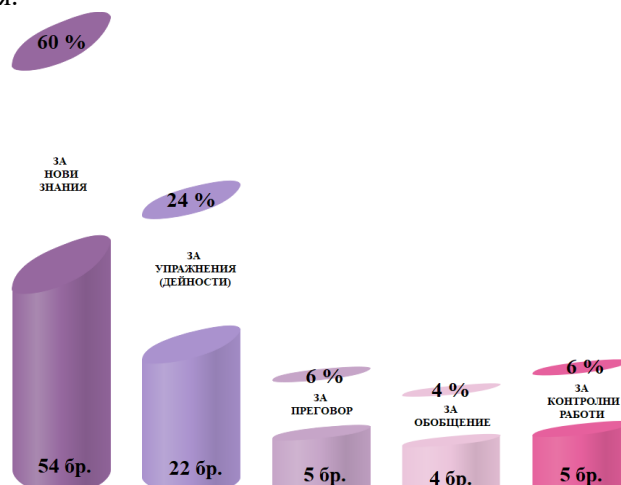
Фиг. 2. Структурен модел на учебната програма по география и икономика за X клас

Проблематиката за сравнителните ракурси в структурата и съдържанието на новата и старата учебна програма по география и икономика е обстойно изследвана и представена в методиката на обучението по география. [5, 6, 7]

Специфика на ДОС и новата учебна програма по география и икономика е осъществяването на нормативната рамка с ясно надграждане формирането не само на **система от знания и умения, но и отношения** в обучението по география и икономика.

В новите образователни условия, обучението по *География на България* съдържа само **главната цел** на курса в X клас в учебната програма при краткото представяне, без да са разписани подцелите и няма общо представяне на програмата, характерно за визията на учебните програми преди образователната реформа.

В новата учебна програма е представено **препоръчителното процентно разпределение** на задължителните учебни часове по типове уроци, което е нововъведение на учебната програма, улесняващо учителите в ориентиране провеждането на учебните часове по типове уроци (фиг. 3). Препоръчителният характер на учебните часове дава на учителите възможността сами да определят своите дидактически решения и свободата да променят броя на учебните часове по типове уроци според интересите на учениците, учебната среда и вида на училището, като образователна институция.

Фиг. 3. Препоръчително процентно разпределение по типове уроци за X клас по география и икономика [1, 2]

В сравнение с процентното разпределение по типове уроци по учебни програми от V до X клас е спазен концептуалния модел да се отделят най-много учебни часове на типовете уроци за нови знания, следвани от уроците за дейности. Новост е по-големия брой учебни часове, препоръчани за провеждане на уроци за преговор и контролни работи, следвани от уроците за обобщение (табл. 1).

Систематизиран модел на препоръчителното разпределение на типовете уроци за всички класове на задължителната подготовка по география и икономика V – X клас

Таблица 1

ТИПОВЕ УРОЦИ	ОСНОВНА СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ ПРОГИМНАЗИАЛЕН ЕТАП						СРЕДНА СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН ЕТАП					
	V клас		VI клас		VII клас		VIII клас		IX клас		X клас	
	%	бр.	%	бр.	%	бр.	%	бр.	%	бр.	%	бр.
за нови знания	59	30	60	31	61	44	61	22	61	22	60	54
за упражнения (дейности)	19	10	18	9	20	14	17	6	19	7	24	22
за преговор	6	3	4	2	5	4	6	2	6	2	6	5
за обобщение	6	3	8	4	7	5	5	2	6	2	4	4
за контролни работи	10	5	10	5	7	5	11	4	8	3	6	5
ОБЩО	100	51	100	51	100	72	100	36	100	36	100	90

В обучението по география в X клас е приложен географски алгоритъм, един от петте типа, който не е прилаган в училищната география за последните 80 години: **характеризиране на държавни граници**. Присъствието на този алгоритъм не е иновативен момент за училищното географско образование, но е старо и забравено ново явление. В българската методическа литература има примери за характеризирани държавни граници, но са изключително малко и без ясно открояване в учебните програми и учебниците.

Компетентностите като очаквани резултати от обучението в учебната програма очертават съдържателни акценти и послания, които конвергират в дидактическа мрежа на две взаимно свързани и взаимно допълващи се теоретични концепции – **конструктивизъм и социален интеракционизъм**.

В резултат на образователната реформа в учебната програма са разписани дейности за придобиване на ключовите компетентности, където **работата с географската карта** е съотнесено към **ключова компетентност „Математически компетентности и основни компетентности в природните науки и технологии“**. Изискването е фокусирано към четене на географската карта и анализиране на различните видове диаграми и др. графични изображения. [4]

Специфика на новата нормативна рамка в X клас при нейното прилагане е поддържането на идеята за стимулиране на **творчеството и креативността** на ученици и учители, за обучение, което провокира личностно-ориентирано обучение.

Създаването на креативна среда за развитие на ученици и учители изисква нестандартно мислене и нови интерактивни методи на обучение и преподаване. Личностно-ориентираната технология на обучението въвежда иновативни учебни дейности: учебно-игрови, проектни дейности, модулно обучение, групово обучение и др.

Креативността е разгъната в пространството за родната страна, но е обвързана със стимулиране развитието на индивидуалните способности на всеки ученик, като е подложено на екстернални и интернални въздействия в процеса на обучение.

Нова образователна тенденция, която е част и от училищното географско образование е идеята за **учене през целия живот**, която присъства имплицитно в курса.

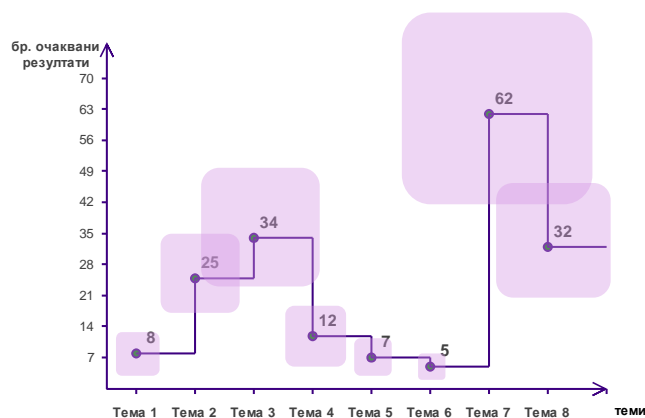
Иновативен момент е въвеждането на **учебен комплект**, изработен по новата учебна програма по география и икономика за X клас, който съдържа: *учебник (печатен), електронен учебник, тематични листове и книга за учителя.*

В сравнителния ракурс на учебното съдържание на учебните програми за броя **теми, подтеми, очаквани резултати, нови понятия и междупредметни връзки**, констатираме значително намаляване в абсолютни стойности на всички дидактически показатели с изключение на два – *1) компетентностите като очаквани резултати от обучението и 2) междупредметните връзки:*

📖 учебна програма до 2018/2019 г. вкл.: 13 теми, 53 очаквани резултати, 77 нови понятия, 7 учебни предмета за хоризонтален синтез и интеграция (история, химия, физика, биология, литература, философия, математика);

📖 учебна програма от учебната 2019/2020 г.: 8 теми, 185 очаквани резултати, 32 нови понятия, 11 учебни предмета за хоризонтален синтез и интеграция (*Български език и литература – с повтаряемост 4 пъти; Чужди езици; Математика; Технологии и предприемачество – 2 пъти; Биология и здравно образование – 3 пъти; Химия и опазване на околната среда; Физика и астрономия; Информационни технологии – 4 пъти; История и цивилизации; Философия – 2 пъти; Физическо възпитание и спорт*).

Идентифицираме завишаване на **очакваните резултати от обучението**, които са неравномерно съотнесени към осемте теми на учебното съдържание в X клас (фиг. 4). Новите дидактически модели на очакваните резултати в учебната програма по география и икономика са в съответствие с тенденциите на глобалното образование и на географското образование в света, както и с образователните концепции на Европейската референтна образователна рамка. Основните акценти на очакваните резултати като дидактическо изискване към учителите и учениците са отражение и на демократичните ценности и образователни приоритети.

Фиг. 4. Съотношение - теми и очаквани резултати на учебното съдържание по учебна програма

Най – много очаквани резултати са композирани по тема 7 – *Стопанство*, следвана от тема 3 – *Природна среда на България* и тема 8 – *Регионална география. Райони за планиране*, като тримодулна система за когнитивно географско познание за една страна с различна последователност: *икономика – природа – регионално развитие*. Към тази обособена група на очакваните резултати по критерий – *брой на очакваните резултати* може да се причисли и тема

2 - *Природна среда на България. Природни компоненти.* В известен смисъл, акцентите са поставени на икономическото развитие чрез оценяване на природноресурсния потенциал на страната и формираните на тази база райони на планиране.

Втората група очаквани резултати се съотнася към обществения блок на географската наука, геостратегическото и държавното развитие на страната, като включва темите 1 – *Географско положение и граници на България*; тема 4 – *Население на България*; тема 5 – *Селища*; тема 6 – *Държавно устойчиво и управление.* [4]

Специфични и иновативни са дейностите, които се изискват от учениците за покриване на компетентностите като очаквани резултати от обучението и отражение на образователната реформа с практико-приложен и интерактивен характер са:

- ✧ решаване на казуси (решаване на географски казуси, свързани с проблемите на вторичния сектор) и проблеми (предлагане на начини за решаване на проблемите в химическата промишленост, в леката промишленост, в хранително-вкусовата промишленост, в транспорта и др.);
- ✧ изразяване на мнение по географски въпроси (изразяване на мнение за типични проблеми на енергетиката, на химическата промишленост, на леката промишленост, на хранително - вкусовата промишленост, на транспорта);
- ✧ работа с всички елементи на учебника;
- ✧ участие в интерактивни дейности, използване на електронно базирани информационни източници за търсене, събиране, интерпретиране и представяне на конкретна географска и икономическа информация;
- ✧ използване на информационно-комуникационни технологии (ИКТ) за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна учебна задача;
- ✧ наблюдение в природата и попълване на бланка за наблюдение, изработване на туристически маршрут, анализиране на демографската ситуация в родния край, посещение на ферма/производствено предприятие и изготвяне на научно съобщение за земеделско/промишлено производство, характеристика и представяне в различни форми, вкл. с използване на ИКТ на предприятието в родния край;
- ✧ представяне на географска информация в отговор на научен въпрос, научно съобщение, публично изказване за: природен компонент, природногеографска област, отрасъл от първичния, вторичния и третичния сектор, райони за планиране в България. [4]

Очакваните резултати по теми на учебното съдържание са легитимирани чрез **активните глаголи по таксономията на Б. Блум** – общо 23 активни глагола по 6–те равнища на усвоеност - *познаване, разбиране, прилагане, анализиране, синтезиране и оценяване*. С най – голяма честота на повтораемост са активните глаголи: *характеризира* (48 пъти), *интерпретира* (20 пъти), *оценява* (18 пъти), *локализира – назовава и посочва* (17 пъти), *представя* (17 пъти), *коментира* (15 пъти), *предлага начини за решаване* (11 пъти), представени в мрежови модели. [8]

Присъствието на активните глаголи от последните три таксономични нива са доказателство за насочване на учебния процес към продуктивно моделиране и трансформиране на географското обучение за родната страна.

Дидактическа новост или изискване на съвременното информационно общество е **дигиталната компетентност и прилагането на ИКТ** в училищното образование, като държавна образователна политика и за внедряването на ИКТ среда за образование. В ЗПУО една от групите ключови компетентности за общообразователната подготовка е *дигиталната компетентност* и осъществяването на образователна политика за ИКТ в образованието. Промените в нормативната база активно насърчават и разкриват възможностите за обучение чрез средствата на ИКТ, които са част от образователната реформа и съвременна необходимост от ефективно включване в образователния процес. ИКТ са неделима част от образованието в

страната и осъществяването на учебния процес. Няколко са местата в учебната програма с императивно отношение към прилагането и изискването за обучение чрез ИКТ: 1) при компетентностите като очаквани резултати от обучението, 2) при допълнителните уточнения, 3) при дейностите за придобиване на ключовите компетентности и 4) при междупредметните връзки.

Компетентностите като 1) *очаквани резултати от обучението* установяват ролята на ИКТ и мястото им в обучението като дидактически ресурс и средство:

- ✎ изработва (вкл. чрез използване на **ИКТ**) полово - възрастова пирамида;
- ✎ представя туристически маршрути в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. и с използване на **ИКТ**;
- ✎ представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на **ИКТ**. [4]

В 2) *допълнителните уточнения* е регламентирано използването на ИКТ за създаване и представяне на продукти:

- ✎ използване на **ИКТ** за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна учебна задача;
- ✎ наблюдение в природата и попълване на бланка за наблюдение, изработване на туристически маршрут, анализиране на демографската ситуация в родния край, посещение на ферма/производствено предприятие и изготвяне на научно съобщение за земеделско/промишлено производство, характеристика и представяне в различни форми, вкл. с използване на **ИКТ** на предприятие в родния край. [4]

На ниво 3) *дейности за придобиване на ключовите компетентности* в учебната програма са разписани конкретни процедурни действия за използване и прилагане на ИКТ в учебния процес:

- ✎ използва **електронно базирани информационни източници** за търсене, събиране, интерпретиране, представяне и обмен на информация;
- ✎ създава и представя **мултимедийни продукти** при изпълнение на конкретна изследователска задача;
- ✎ общува в учебния процес чрез разбиране и създаване на различни **мултимедийни съобщения**. [4]

На ниво 4) *дейности при междупредметните връзки* присъстват конкретни примери, тясно съотнесени към учебния предмет – *информационни технологии*:

- **създава, обработва и съхранява** графична, текстова, звукова информация и ги комбинира;
- използва **компютърни програми** за работа с текст, графика, звук, видео, електронни таблици, презентации и тяхното комбиниране;
- използва и работи с **мултимедийна информация**;
- развива основни умения като езикова и **дигитална грамотност**;
- познава и спазва **правилата за безопасна работа с компютър**, уважава правото на интелектуална собственост. [4]

Дидактически акцент и нововъведение в обучението в X клас, както и за всички останали класове е **съотношението при формиране на срочната и годишната оценка**, регламентирано в учебните програми. За X клас съотношението е 40:30:30, с превес на първо място на *текущите оценки от устни и писмени изпитвания, и от дейности*. Поравно е поделен дялът за оценяване постиженията на учениците на оценките от *контролни работи* и от *други участия* (работа в час, изпълнение на домашни работи, работа по групи и др.).

Учебната програма за X клас предлага една нова дидактическа опора, която регламентира **дейностите за придобиване на ключовите компетентности**. Установяваме голям брой дейности, които са изключително подробно разписани по 7-те ключови компетентности и се

открояват с интерактивност и активизиране на учебното сътрудничество: характеризират на географски обекти, процеси и явления; изразяване на мнение по географски въпроси; познаване на основните понятия, закономерности, процеси и явления; даване на отговори, основани на доказателства; попълване на бланка при наблюдаване на природни обекти и явления и изработване на схеми, таблици и карти; използване на електронно базирани информационни източници за търсене, събиране, интерпретиране, представяне и обмен на информация; създаване и представяне на мултимедийни продукти при изпълнение на конкретна изследователска задача; упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене; разбиране функциите и отговорностите на институциите, които имат отношение към вземането на решения на локално и национално ниво (вкл. политическата и икономическата роля на ЕС); познаване функциите и отговорностите на личности от местното и националното управление, както и политическите партии и тяхната политика; проявяване интерес и съпричастност при решаване на проблеми на локалната общност; познаване на наличните възможности за бизнес активности и идентифициране на подходящи възможности за личностна и професионална реализация; проявяване на способност за съвместна дейност, за работа в екип и инициативност; посещаване на защитена местност, осъзнаване на необходимостта от опазване на околната среда.

От изброените дейности се открояват и други интерактивни нововъдения и учебни взаимодействия, като **работа в екип, стил на учене, решаване на проблеми, вземане на решения, попълване на бланка при наблюдаване на природни обекти и явления и упражняване на самоконтрол.**

Нов дидактически момент в резултат на образователната реформа са представянето на **междупредметните връзки по ключови компетентности**, които за X клас са от 8-те групи, които се отличават с повтаряемост за отделни групи. Новост на образователната реформа са самите наименования на учебните предмети в българското училище, което в известна степен засилва интегративния съдържателен характер (например: *Химия и опазване на околната среда*). Хоризонталните връзки, интеграция и синтез с най-голяма повтаряемост по учебните предмети и съответстващите им групи на ключови компетентности, които покриват общо 7 от 8-те групи са:

- ☞ *български език и литература* – 4 пъти, декомпозирани в 3 групи на ключови компетентности: Компетентности в областта на българския език; Умения за учене; Социални и граждански компетентности;
- ☞ *информационни технологии* - 4 пъти, декомпозирани в 3 групи на ключови компетентности: Дигитална компетентност; Умения за учене; Социални и граждански компетентности;
- ☞ *биология и здравно образование* - 3 пъти, декомпозирани в 3 групи на ключови компетентности: Математическа компетентност и основни компетентности в природните науки и технологиите; Инициативност и предприемчивост; Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт;
- ☞ *философия* – 2 пъти в една група на ключови компетентности: Социални и граждански компетентности;
- ☞ *технологии и предприемачество* - 2 пъти, декомпозирани в 2 групи на ключови компетентности: Математическа компетентност и основни компетентности в природните науки и технологиите; Социални и граждански компетентности.

Дидактическа новост на учебната програма е **подробното описание на интердисциплинарните връзки и взаимодействия**, както и на конкретните дейности за учениците между учебните предмети за всяка ключова компетентност.

Две от ключовите компетентности имат най – голям брой на съотнесените хоризонтални връзки – общо по 5 учебни предмета за всяка: 1) *Математическа компетентност и основни*

компетентности в природните науки и технологиите; 2) Социални и граждански компетентности. Обяснимо е съотношението към двете ключови компетентности, защото географията се отличава с интегративен характер и придобиването на знанията, уменията и отношенията са необходими за успешната личностна и професионална реализация за активен граждански живот, за активно и отговорно гражданско участие, за прилагането на принципите на устойчивото развитие и формирането на устойчиви нагласи и мотивация за учене през целия живот, за разбирането на глобалните процеси, тенденции и техните взаимовръзки, както и познаването на националните, европейските и световните културни ценности и традиции. [1]

Останалите ключови компетентности обхващат основно по един и два учебни предмета за развиване на интердисциплинарния синтез с обучението по география и икономика в X клас.

References:

1. Zakon za preduchilishnoto i uchilishnoto obrazovanie. 2016.
2. Naredba № 5 ot 30.11.2015 g. za obshtoobrazovatelната podgotovka. 2015.
3. Dermendzhieva, S., T. Draganova. Situational Analysis and Problems of Geography and Economy Training in the Secondary School in Bulgaria / Драганова, Т. - Proceedings of II. International Congress on Geographical Education 2019 (ICGE/UCEK – 2019) – “Powerful Geographical Education, Powerful Future”. 03-05 October, 2019, Eskişehir Osmangazi University, Eskişehir, Turkey, p. 41-50.
4. Uchebna programa po geografija i ikonomika za X klas (obshtoobrazovatelna podgotovka). 2018.
5. Dermendzhieva, S., Sabeva, P. Kniga za uchitelya Geografija I ikonomika 10. klas. S., Prosveta, p. 7 – 22, 2019.
6. Dermendzhieva, S., Sabeva, P. Kniga za uchitelya po Geografija I ikonomika 7. klas. S., Prosveta, p. 7 – 25, 2018.
7. Dermendzhieva, S., Draganova, T. How the „Geography of Europe” subject is studied in new educational realities – following the Bulgarian secondary school model. The overarching issues of the European space, Porto, pp. 54 – 71, 2018.
8. Dermendzhieva, S., Draganova, T. (2018). Didactic supports for situating the Geographic training of Bulgaria. International Journal with Global Impact Factor – KNOWLEDGE Scientific Papers – EDUCATION, Institute of Knowledge Management, Vol. 26.2., pp. 663–669.